
Review: Konsumtionsteori

Author(s): Ragnar Bentzel

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 52, n:r 4 (Dec., 1950), pp. 281-287

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437909>

Accessed: 21/10/2011 07:50

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and The Scandinavian Journal of Economics are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

göras genom omröstning (sid. 122 ff.). Detta motiveras inte med några keynesianska argument utan med att ett enbart frivilligt sparande skulle ge för låg tillväxttakt åt nationalinkomsten. Med »för låg» menar Beckwith bara »lägre än majoriteten önskar» utan att dock anföra något skäl varför majoriteten skulle ha lägre konsumtionsbenägenhet än minoriteten. När Beckwith således i detta fall undanskjuter hänsynen till konsumentsoveränitet, fastän den tidigare förklarats vara ett av de utmärkande dragen för socialismen, är han i sällskap med många socialistiska ekonomer, bl. a. Lerner och Dobb. Det är emellertid svårt att finna någon rationell anledning att godkänna individens preferenser, när de gäller val av konsumtionsvaror och arbete, men underlåta att göra det när de gäller sparande. Måhända är det en rest av Böhm-Bawerks påstående att vi alltid underskattar våra framtida behov.

För den moderna välfärdsekonomin, som förnekar möjligheten av interindividuella jämförelser, har det varit omöjligt att fastställa en optimal inkomstfördelning. Egentligen är en sådan välfärdsekonom berövad möjligheten att göra ens politiska (icke-ekonomiska) värderingar härom, ty kan han inte jämföra olika personers realinkomster vet han följaktligen inte heller hur inkomstfördelningen faktiskt är beskaffad.

Som socialist förordar Beckwith naturligt nog en jämn inkomstfördelning. Delvis blir denna realiserad redan genom att inkomsterna från jord, kapital och företagsvinster socialiserats (med undantag för räntorna på det kapital som sparats av allttjämt levande individer). Föreställningen att en jämn penninginkomstfördelning är optimal bygger bl. a. på förutsättningen att penninginkomsten är ett korrekt mått på realinkomsten (vilket ju innebär att alla har samma smak), och att inkomsten har en sjunkande gränsnytta. Beckwith accepterar dessa antaganden. Emellertid förekommer det hos honom också en annan tankegång, som tar hänsyn till att inkomstfördelningen påverkar produktionen. Om nationalinkomsten är låg, som i Kina, är ökningen av den ett angelägnare mål än en jämn inkomstfördelning, medan förhållandet är det motsatta i t. ex. USA (sid. 311). Här använder Beckwith implicit vad som kallats en social välfärdsfunktion, som skulle kunna tecknas: $W = W(Y, d)$ och $Y = Y(d)$, där W betecknar välfärden, Y nationalinkomsten och d inkomstfördelningen. De problem som fastställandet av en sådan välfärdsfunktion aktualiserar, diskuteras ej av Beckwith. Det kan avslutningsvis nämnas att den ytterligare bevisar oriktigheten i hans nyttoteori i bokens inledningskapitel. I diskussionen om inkomstfördelningen inför han nämligen argument om rättvisa och orättvisa, argument som han tidigare (sid. 27) förklarat vara både irrelevanta och meningslösa.

Krister Wickman.

KONSUMTIONSTEORI

Income, Saving and the Theory of Consumer Behavior by James S. Dusenberry. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1949. 128 sid.

Den modernare konsumtionsanalysen har arbetat efter huvudsakligen två olika linjer. Antingen har man ägnat sig åt analys av preferens-

system i enlighet med Marshalls och Paretos mönster eller också åt ekonometriska efterfrågeundersökningar, varvid i det senare fallet den keyneska konsumtionsfunktionen intagit en central plats. Dessa båda riktningar äro väsentligt skiljaktiga till sin natur. Den förstnämnda innebär mikroekonomisk teori gällande i diskreta tidpunkter och den senare makroekonomisk empiri gällande för tidsperioder. En broslagning däremellan är emellertid möjlig. Genom att acceptera speciella förutsättningar kan man med utgångspunkt från de individuella preferenssystemen konstruera individuella efterfrågefunktioner, som sedan kan adderas för att gälla i det makroekonomiska fallet.

Vare sig preferensteorien eller efterfrågeanalysen har i djupare mening gått in på frågan, varför de enskilda individerna handlar på det ena eller det andra sättet. Man har utgått från rationella handlingsmotiv och därvid endast intresserat sig för inverkan från rent ekonomiska variabler såsom priser, inkomster etc. Inom de psykologiska och sociologiska vetenskaperna har man emellertid genom studier av mänskliga beteendemönster kommit att få en djupare inblick i motiven för människornas handlande. Härvid har man kommit till resultat, som är av betydande intresse även för den ekonomiska konsumtionsanalysen.

Den unge amerikanen James S. Dusenberry har kommit med ett originellt och intresseväckande bidrag till konsumtionsteorien. Han försöker integrera de psykiska och sociologiska förklaringarna till individernas handlande med såväl teorien för preferenssystem som med den ekonometriska efterfrågeanalysen. Hans utgångspunkt har varit ett förnekande av två av de förutsättningar, som ligga till grund för broslagningen mellan konsumtionsanalysens båda ovannämnda riktningar, nämligen att individernas valhandlingar är oberoende av varandra, och att de är reversibla i tiden. I stället inför han speciella hypoteser angående beroendet mellan individernas konsumtionsval och angående preferenssystemens förändringar i tiden. På grundval härav kommer han till uppseendeväckande satser, som står i direkt strid med förekommande teori på området.

Den konsumtionsteori, som presenteras, är originell i flera avseenden. Således anlägger förf. den kvalitativa aspekten på konsumenternas valmöjligheter i stället för den mera vanliga kvantitativa. Det val konsumenten ställs inför betraktas såsom enbart gällande kvaliteten på konsumtionen. »The consumer has only one degree of freedom in making choices about consumption. He can vary the quality of the goods and services he uses for any purpose.» (sid. 23.)

Grundvalen för den enskilde individens konsumtionsval är ingalunda rationella överväganden utan i stället en kulturellt och sociologiskt betingad vanebildningsprocess, som sker i form av experimentella försök att med de möjligheter, som står till buds, nå maximal behovstillfredsställelse. På grund av vanans stora betydelse för den enskilde individen kommer individernas preferensskalor att vara beroende av levnadsstandarden under föregående tidsperioder. En person med minskade inkomster jämfört med tidigare perioder kommer i det längsta att försöka uppehålla sin tidigare konsumtionsstandard och väljer därför en annan konsumtionsstruktur än sådana personer, som har samma aktuella inkomster men stigande eller konstanta jämfört med tidigare år. Detta

sistnämnda förhållande verifieras empiriskt av en undersökning angående sparandet i familjer, som grupperats i enlighet med om deras inkomster varit stigande, konstanta eller fallande.¹

Det kanske intressantaste avsnittet i boken är det, som beskriver beroendet mellan de olika individernas konsumtion. Det föreligger en ständig spänning mellan individens önskan att öka sin konsumtionsstandard och hans önskan att spara eller åtminstone att balansera sin budget. För varje gång individen kommer i kontakt med varor eller tjänster av högre kvalitet än den han själv använder, kommer hans önskan att själv bruka dessa kvaliteter att öka spänningen. Ju oftare därför en person kommer i kontakt med sådana varor eller tjänster av hög kvalitet, desto större blir spänningen mellan hans önskan att konsumera och hans önskan att spara. Om inkomsten därvid förblir konstant, kommer denna »demonstration effect» att förändra individens preferensskala och minska hans sparande. Genom detta resonemang kommer således en enskild individs tillfredsställelse med en given konsumtionsstandard att vara negativt korrelerad med standarden hos de individer med vilka han kommer i kontakt. Som författaren säger: »In this field it is not only true that 'what you don't know won't hurt you', but that what you know does hurt you.» (sid. 27.)

Det är icke endast ovannämnda »demonstration effect», som betingar beroendet mellan de olika individernas konsumtion, utan förf. trycker också på vad han kallar »the social significance of consumption». Eftersom ernåendet av högre levnadsstandard är ett mål i sig självt, kommer den enskilde individens framgång i livet i betydande utsträckning att bedömas efter hans konsumtionsstandard. Han kommer därför att försöka uppnå en hög levnadsstandard, dels för att tillfredsställa sin egen självkänsla, dels för att vinna socialt anseende. Hans bedömning av sin egen standard sker efter en måttstock, som betingas av standarden i den sociologiska grupp, med vilken han associerar sig. Om han således vid en jämförelse ser, att hans standard är lägre än den, som vanligen förekommer i hans sociologiska grupp, försöker han höja sin standard för att komma i paritet därmed. Härigenom kommer »the social effect» på samma sätt som »the demonstration effect» att medföra interdependens mellan de enskilda individernas konsumtionsval.

Genom nämnda betraktelser kommer förf. alltså till det resultatet att de enskilda individernas preferenssystem är beroende av andra individers konsumtionsstandard. Av ett resonemang, innehållande åtskilliga speciella antaganden om detta beroendes natur, motiverar han uppställandet av hypoteserna, att

1) den samhälleliga sparkvoten är oberoende av nationalinkomstens absoluta höjd, samt

2) den enskilde individens sparbenägenhet kan, *ceteris paribus*, betraktas som en stigande funktion av hans position i inkomstfördelningen. Parametrarna i denna funktion beror på inkomstfördelningens utseende, men funktionen är oberoende av inkomstens absoluta höjd.

¹ Till samma resultat har även andra undersökningar lett. Se t. ex. Ruth Mack, *The Direction of Change in Income and Consumption Function. Review of Economic Statistics*, November 1948.

Genom ett vidare resonemang angående korttidsfluktuationer i sparandet kommer han till resultatet, att dessa är cykliskt betingade, och uppställer hypotesen

3) att under en konjunkturcykel kan sparandet approximeras av ekvationen

$$S_t/Y_t = a Y_t/Y_t^0 + b$$

där S_t och Y_t betecknar sparandet resp. inkomsten under perioden t och Y_t^0 betecknar den största inkomst, som förekommit innan perioden t .

Tanken bakom denna hypotes är följande: Eftersom den samhälleliga sparkvoten är oberoende av nationalinkomstens absoluta höjd, beror den enbart på cykliska faktorer. Inkomstvariabeln skall därför ingå i ekvationen på ett sådant sätt, att den endast återger de cykliska variationerna. På grund av vanebildningen blir konsumtionen under en tidsperiod beroende på inkomsten under tidigare perioder. Det starkaste inflytandet kommer därvid från den högsta konsumtionsstandard man tidigare haft. Därför är det just Y_t^0 , som är av särskild relevans i detta sammanhang.¹

I syfte att visa den vidsträckta betydelse implikationerna av förf:s teori medför ges närmast i appendixform ett par exempel härpå. I en välfärdsanalys påvisas, att under vissa villkor är progressiva inkomstskatter ej endast förenliga med utan t. o. m. nödvändiga för uppnåendet av ett totalt välfärdsmaximum. Denna sats är en konsekvens av antagandet om beroendet mellan individernas konsumtionsval och gäller icke under det vanliga antagandet om oberoende. Vidare visas, hur nya produkter kan vinna terräng på ett självgenererande sätt i form av en kumulativ process.

Den teoretiska approachen i Dusenberrys arbete är ytterst intressant. Sammanvävningen av nyare psykologiska och sociologiska rön med den ekonomiska teorien synes vara betydelsefull och efterföljansvärd. Frågan är väl, om det inte är just på denna väg som framtidens största landvinningar inom ekonomin står att finna. Man ser, att en sådan sammanvävning kan göras utan att man hamnar i ett ohanterligt kaos. Förf. kommer här med enkla medel till resultat av stort intresse. Hans approach kan, som han själv säger, icke betraktas som ett naivt förnekande av vissa teoretiska satser, därför att de stödjä sig på förutsättningar, som ej är fullt uppfyllda i verkligheten. Betydelsen av de resultat han kommer till visar att hans approach verkligen är något väsentligt mer än detta.

Att »the demonstration effect» och »the social significance of consumption» har en väsentlig inverkan på individernas handlande kan väl ingen förneka. Var och en har väl känt den psykologiska verkan, som gör sig gällande, då någon i ens närmare omgivning skaffar sig varor av högre kvalitet, t. ex. en bil, än dem man själv använder. »The demonstration effect» utgör ju också själva grundvalen för reklamens makt. Möjligen kan man argumentera att »the social significance of consumption» är

¹ Liknande tankegångar har framförts av F. Modigliani (Fluctuations in the Saving-Income Ratio: Studies in Income and Wealth, Vol. XI, New York 1949). Även denne konstruerar regressionsekvationer, vari en på samma sätt definierad faktor Y_t/Y_t^0 ingår.

något speciellt amerikanskt, som ej har större betydelse t. ex. i vårt land. Det är emellertid ingalunda säkert att ett sådant påstående är riktigt. Den gängse uppfattningen, att de lägre socialskikten — åtminstone i många avseenden — försöker att efterlikna de högre i sitt konsumtionsval, talar för att vi här har att göra med ett betydelsefullt förhållande även i vårt land.

Dusenberrys viktigaste resultat synes vara hans påstående, att den samhälleliga sparkvoten är oberoende av totalinkomstens absoluta höjd. Detta innebär ju en motsägelse av en av Keynes' viktigaste satser. Keynes' argumentering var ju den, att eftersom budgetstatistiska data ger vid handen, att den individuella sparkvoten steg med inkomsten, borde ceteribus paribus en höjning av den allmänna inkomstnivån medföra en större samhällelig sparkvot. På liknande tankegång bygger ju bl. a. satsen, att en utjämning av inkomstfördelningen medför ett minskat sparande. Dusenberry visar nu t. o. m. att en inkomstutjämning kan tänkas medföra ett ökat samhälleligt sparande.

De konkreta satser, vartill förf. kommer, bör kanske tas med en viss reservation. Av framställningen får läsaren lätt det intrycket, att de är logiska resultat av ett resonemang, men detta är en sanning med betydande moderation. De satser t. ex., som ovan betecknats med 1), 2) och 3), följa av det föregående, endast om man därtill fogar ett antal villkor, som i själva verket är mycket speciella; någon egentlig redovisning av dessa villkor förekommer dock ej. Således innebär övergången från förf:s allmänna teori om förekomsten av ett beroende mellan individernas konsumtionsval till hans explicita angivande av detta beroendes verknings sätt mycket speciella antaganden. När satserna 1—3 ovan formuleras, baseras de alla bl. a. på ett förhållande, som visas gälla under den förutsättningen, att alla få proportionella inkomstökningar. Därifrån är dock steget ganska långt till formulerandet av satser, som skall gälla oberoende av hur inkomstökningarna har skett. Att inkomstfördelningen är likadan i två tidpunkter innebär ju inte nödvändigtvis, att varje individ bibehållit sin position i fördelningen, utan det kan ju mycket väl vara så; att en betydande omplacering ägt rum. Om man verkligen tänker sig, att omfattande omplaceringar i inkomstfördelningen äger rum, finns det i förf:s teori inget stöd för de ovannämnda satserna.

Vad som nu sist sagts är icke menat som en kritik av de förutsättningar som ligger till grund för förf:s satser, utan endast som ett påpekande att de är djärva och att det kanske varit värdefullt med en noggrannare redovisning av dem.

Efter uppställandet av sina hypoteser ägnar Dusenberry åtskillig möda åt att empiriskt verifiera dem med hjälp av olika testmetoder. De partier, som handlar härom, synes emellertid knappast vara av samma kvalitet som de övriga. De viktigaste av de test som presenteras är icke av den art att de kan anses tillfredsställande. Förf. synes ha varit alltför okritisk i sin iver att finna överensstämmelse mellan sina teorier och verkligheten.

Hypotesen om den samhälleliga sparkvotens oberoende av inkomstens absoluta höjd provas på så sätt, att det visas, att denna kvot alltsedan 1880-talet varit ungefär konstant. Därefter diskuteras, om möjligen denna konstans kan ha berott på speciella förhållanden såsom tillkomsten av

nya produkter, urbanisering, förändringar i befolkningsstrukturen, inkomstfördelningen, räntan, förväntningarna eller tidspreferensen. Förf. kommer därvid till det resultatet, att vissa av dessa faktorer haft sin inverkan men att styrkan av de olika faktorerna är svårbedömbär och att de dessutom verkat i olika riktningar. Härav drar han den slutsatsen, att den sammanlagda effekten sannolikt varit relativt obetydlig och anser därför sin hypotes styrkt. Det är emellertid tydligt, att detta resonemang är mycket godtyckligt. När man som i detta fallet har mycket liten kunskap om den styrka, med vilken de olika faktorerna har verkat, får det anses som en ren gissning att den sammanlagda effekten är obetydlig. Vidare utgår förf. här i sitt resonemang från det icke motiverade antagandet, att inga väsentliga förskjutningar ägt rum i det inbördes förhållandet mellan det korporativa och det personella sparandet. Om sådana förskjutningar ägt rum undanrycks emellertid därmed också själva grundvalen för resonemanget.

Hypotesen, att den individuella sparkvoten är oberoende av den absoluta inkomsten och i stället beroende av individens position i inkomstfördelningen, prövas på material från budgetundersökningar. Det gäller här två jämförande undersökningar mellan olika distrikt. I ena fallet upprättas diagram för sparkvotens variation med positionen i inkomstfördelningen och i andra fallet bestäms konstanterna a och b i regressionssekvationen $S/Y = a \log X + b$, där S , Y och X betecknar sparande, inkomst resp. individens position i inkomstfördelningen uttryckt i percentilvärdet räknat uppifrån. Vid dessa jämförelser anser förf. sig erhålla så god överensstämmelse att han t.o.m. säger, att »the results are thus independent of the local income distribution». Över huvud taget nämnes ingenting om hur de olika inkomstfördelningarna ser ut. Man kan emellertid här fråga sig vad man i detta fall skall mena med god överensstämmelse mellan teori och fakta. Det diagram, som anges, ger vid en första blick det intrycket, att kurvorna överensstämmer ganska väl, men detta är i viss mån en optisk villa beroende på den skala, som valts. När man jämför de olika sparkvotkurvornas läge i de olika percentilvärdena, kommer man till mycket varierande resultat. Således varierar de fyra värdena (negrer och vita i New York och Columbus) vid den tionde percentilen mellan 3 och 16 %, vid den tjugonde percentilen mellan 2 och 13 %, vid den trettionde percentilen mellan 2 och 12 % etc. Detta kan väl ändå knappast anses som en god överensstämmelse. Att sparkvoten ligger inom dessa intervall kunde man nästan gissat på förhand. Precis samma invändning kan göras mot åsikten att god överensstämmelse råder mellan de ovannämnda regressionskoefficienterna.

Regressionssekvationen rörande de cykliska variationerna i sparkvoten beräknas på grundval av material från perioden 1929—41. Dess rimlighet testas genom att se hur den stämmer för åren dels före 1929 dels 1947. För de tidigare åren fås en beräknad sparkvot på 6 % och förf. säger, att detta stämmer ungefär överens med vad man kan uppskatta den faktiska till. För år 1947 erhålles med regressionssekvationen en beräknad sparkvot på 4,1 %, medan den verkliga anges till 5,1 %. Om denna kalkyl sägs, att »it accurately predicts the savings rates of 1947» (sid. 4). För att instämma i detta påstående, måste man ha små pretentioner.

Felet uppgår ju dock till inte mindre än 20 %. I själva verket är det t. o. m. så, att siffran 5,1 är justerad och uppgår enligt sista upplagan av de källskrifter, som här använts, till 2,3 %, vilket ju innebär, att regressions-ekvationen ger ett fel på nära 80 %. Man kan nu också se, hur ekvationen stämmer för 1948. Det visar sig då, att det beräknade värdet blir 3,7 % medan det faktiska värdet ligger på 5,8 %.

När förf. konstruerar sistnämnda regressions-ekvation utgår han från en diskussion om enskilda individers handlande. Det är därför tydligt, att han tänker sig regressions-ekvationen som ett uttryck för de individuella reaktionerna på inkomstförändringarna. Det är emellertid i ett sådant fall ej alltid adekvat att använda den ordinära regressions-analysen vid parameteruppskattningen, därigenom att det kan förekomma ett ömsesidigt beroende mellan de i ekvationen ingående variablerna. För att bedöma, om så är fallet, måste man betrakta hela det system av relationer, som konstituerar bildningsprocessen för de i ekvationen ingående variablerna. Om det därvid framkommer, att ett ömsesidigt beroende föreligger, måste parameteruppskattningen göras simultant för hela det betraktade systemet.¹ Utan ett explicit angivande av ett sådant system kan man i själva verket ej avgöra, om den ordinära regressions-ekvationen ger uttryck för den relation man söker eller ej.

En vidare invändning, som kan resas mot den empiriska delen av undersökningen, är den, att åtskilliga omständigheter, som uppenbarligen kunnat vara av intresse för bedömningen av resultaten, icke alls vidrörts. Således har diskussionen om sparandet genomgående endast omfattat det personella sparandet utan att det korporativa sparandets roll härför på något sätt berörts. Det ligger i alla fall nära till hands att tänka sig, att dessa båda sparformer varit avhängiga av varandra på ett sådant sätt, att det skulle vara värt en diskussion i detta sammanhang. Vidare handlar teorien om inkomstförväntningar, medan de empiriska siffrorna givetvis är ex post inkomster. Detta förhållande kan ju medföra speciella särdrag i den statistiska bilden, t.ex. just beträffande personer med ökade eller minskade inkomster jämfört med föregående år. På ett flertal ställen deflaterar förf. inkomster med hjälp av »consumer price index». Därvid skulle det varit av intresse med en diskussion om denna index' verkan för olika inkomstklasser. Det är ju tämligen troligt, att indexen för några klasser överskattar och för andra klasser underskattar penningvärdessänringen.

Avslutningsvis kan sägas, att det är Dusenberrys uppläggning av en ny approach för teorien om konsumtion och sparande, som är denna boks största förtjänst. Denna uppläggning utgör ett värdefullt bidrag till den ekonomiska teorien och för den ekonometriska forskningen. De konkreta satser förf. kommer till vilas på antaganden, som är djärva men knappast djärvare än vad som ofta förekommer inom denna vetenskap. Att försöken till empirisk verifiering av de uppställda satserna ej är utförda med full stringens, minskar inte de teoretiska delarnas stora värde.

Ragnar Bentzel.

¹ Jämför t. ex. T. Haavelmo, Methods of measuring the Marginal Propensity to consume. Journal of The American Statistical Association, March 1947, Vol. 42, sid. 105—122.